

แนวทางการประยุกต์ใช้แนวคิดการจัดการความรู้โดยใช้หลักไตรสิกขา

Guidelines for Applying Knowledge Management Concepts Using Tisikkha Principle

วิภา อัจหาญ¹
Wipa Atharn

บทคัดย่อ (Abstract)

ความรู้เป็นการผสมผสานของประสบการณ์ สารสนเทศ ความเข้าใจ ทักษะความเชี่ยวชาญ รวมถึงสิ่งที่ได้รับการสั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน ค้นคว้าและถ่ายทอด ที่นำไปสู่การกำหนดกรอบความคิดสำหรับการประเมิน ความเข้าใจและการนำสารสนเทศและประสบการณ์ใหม่มาผสมรวมกัน ซึ่งปัจจุบันองค์ความรู้ถือเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่มีความสำคัญต่อกิจการมาก เนื่องจากเป็นที่มาของการก่อเกิดกำไรในธุรกิจและเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันรวมถึงทำให้ธุรกิจสามารถดำรงอยู่ได้ในระยะยาว

คำสำคัญ (Keywords): แนวทาง; การจัดการความรู้; หลักไตรสิกขา

Abstract

Knowledge is a combination of experience, information, understanding, and expertise Including things that have been accumulated through study. Research and convey that lead to a conceptual framework for evaluation, understanding and combining new information and experiences. Currently, knowledge is considered intellectual property that is very important to businesses, because it is the source of profit in the business and is an important tool in creating competitive advantage as well as enabling the business to survive in the long term.

Keywords: Guidelines; Knowledge Management; Tisikkha

Received: 2022-01-15 Revised: 2022-03-27 Accepted: 2022-04-19

¹ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Faculty of Buddhism Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Corresponding Author e-mail: Wipa.Atharn@hotmail.com.

บทนำ (Introduction)

การจัดการความรู้(Knowledge Management)เป็นแนวคิดองค์รวมที่บูรณาการศาสตร์ต่างๆ เข้าด้วยกัน ทั้งในฐานะที่เป็น การจัดการสารสนเทศ ซึ่งเกี่ยวข้องกับความรู้ทางด้านการคอมพิวเตอร์และ/หรือสารสนเทศศาสตร์ ในมิตินี้จะมองว่าความรู้เป็น “วัตถุที่สามารถจำแนกและจัดการในระบบสารสนเทศได้ (Knowledge as an object)” (Management of People)ซึ่งเกี่ยวข้องกับความรู้ทางด้านปรัชญา จิตวิทยา สังคมวิทยา หรือธุรกิจ/บริหารจัดการ ในมิตินี้จะมองว่าความรู้เป็น “กระบวนการ เป็นกลุ่มของทักษะและความรู้ที่มีความเป็นพลวัตและมีความซับซ้อน ซึ่งเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง(Knowledge as process)ดังนั้น ขอบเขตของการจัดการความรู้จึงมีความกว้างขวางและซับซ้อนครอบคลุมถึงศาสตร์ต่างๆ จำนวนมาก ได้แก่ การบริหารจัดการ การปฏิบัติและหลักปรัชญา เทคโนโลยี กลยุทธ์ และลักษณะพฤติกรรมของมนุษย์ ทั้งนี้โดยมีแกนหลักที่สำคัญคือ “กระบวนการของการจัดการความรู้(Knowledge Management Process)” ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการหลักๆที่สำคัญคือการจัดหาความรู้(Knowledge Acquisition) การจัดเก็บและค้นคืนความรู้ (Knowledge Storage and Retrieval)การใช้ความรู้ (Knowledge Usage/Utilization) การเคลื่อนย้าย/กระจาย/การแบ่งปันความรู้ (Knowledge Transfer/Distribution/Sharing) และการสร้างความรู้ใหม่ (New Knowledge Creation)เป็นวัฏจักรที่สืบเนื่องกัน (พรธิดา วิเชียรปัญญา, 2547)

สรุปได้ว่า แนวคิดการจัดการความรู้เป็นแนวคิดที่รวบรวมศาสตร์ต่างๆเข้าด้วยกัน ซึ่งอาจมองได้ว่าความรู้เป็น “กระบวนการ” เป็นกลุ่มของความรู้ซึ่งเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องและขอบเขตของการจัดการความรู้กว้างมากขึ้นครอบคลุมถึงศาสตร์ต่างๆอีกมากแต่มีแกนหลักที่สำคัญคือกระบวนการของการจัดการความรู้

ความหมายของการจัดการความรู้

คำว่าจัดการความรู้(Knowledge Management) นั้นได้ มีผู้ให้คำนิยามแตกต่างกันไป แต่ทั้งนี้ ก็ยังพิจารณาเห็นได้ว่า ความหมายในการจัดการความรู้ นั้น ยังคงมีทิศทางที่สรุปได้เป็นไปในทางเดียวกัน ดังนี้

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ กล่าวว่า การจัดการความรู้ คือ ความรู้ที่เกิดจากการประมวลสังเคราะห์ และจำแนกแยกแยะสารสนเทศ เพื่อนำไปสู่การตีความ และทำความเข้าใจกับสารสนเทศเหล่านั้น จนกลายเป็นความรู้แล้ว ซึ่งความรู้นี้ครอบคลุมทั้งส่วนของความรู้โดยนัยที่ซ่อนอยู่ภายในความคิดของพนักงาน และที่ฝังตัวอยู่ในองค์กรกับความรู้แจ้งชัดที่ปรากฏในเอกสารบันทึกหรือรายงานต่าง ๆ ขององค์กร การจัดการความรู้ทั้งสองประเภทนี้ให้เป็นระบบระเบียบ เพื่อให้คนที่ต้องการเข้าถึงได้ง่าย และดึงออกมาใช้ได้โดยสะดวก การจัดการความรู้จะเกิดขึ้นในระดับทีมงานหรือระดับกลุ่มในองค์กรที่ต้องการปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกแต่ละคนเพราะการจัดการความรู้จะเกิดขึ้นได้ ต่อเมื่อมีการปฏิสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างทีม (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2547)

สุประภาดา โชติมณี กล่าวว่า การจัดการความรู้ (Knowledge Management : KM) คือ การบริหารจัดการความรู้ที่ต้องการใช้ ให้แก่คนที่ต้องการ ในเวลาที่ต้องใช้ เพื่อให้คนทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งผลให้องค์กรประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ดังนิยาม “Right knowledge Right people Right time” (สุประภาดา โชติมณี, 2551)

ประเวศ วะสี ได้กล่าวว่า การจัดการความรู้ คือ การจัดการให้รับรู้ความเป็นจริง สร้างความรู้ สังเคราะห์ความรู้ให้เหมาะสมกับการใช้งาน นำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติ เรียนรู้และสร้างความรู้จากการปฏิบัติ และเอาผลการประเมินมาสู่การเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อยกระดับปัญญาของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด เอาปัญญายกระดับกลับไปใช้ในการปฏิบัติอีก (เจษฎา นกน้อยและคณะ, 2552)

ศุภามนต์ ศุภกานต์ กล่าวว่า การจัดการความรู้เป็นเรื่องของการที่องค์กรหนึ่งจะสกัดคุณค่าจากทรัพย์สินทางปัญญาของคนออกมาใช้ประโยชน์อย่างสูงสุดได้อย่างไร จุดสำคัญสำหรับการริเริ่มเกี่ยวกับการจัดการความรู้ คือ ความรู้ที่ถือว่ามีค่าสำหรับองค์กรมักจะเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ ทักษะ และพฤติกรรมของบุคคลเป็นส่วนใหญ่ (ศุภามนต์ ศุภกานต์, 2547)

โดยสรุป การจัดการความรู้ เป็นกระบวนการอย่างเป็นระบบในการแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้หรือนวัตกรรม และการจัดเก็บความรู้ที่เหมาะสม เพื่อสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานอันจะก่อให้เกิดการแบ่งปันและถ่ายโอนความรู้ เพื่อให้เกิดการเผยแพร่กระจายและไหลเวียนความรู้ทั่วทั้งองค์กร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานขององค์กร

เป้าหมายในการจัดการความรู้

เป้าหมายในการจัดการความรู้โดยทั่วไป มี 5 ประการ คือ

1. เพื่อปรับปรุง และพัฒนากระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
2. เพื่อพัฒนาแนวทางในการทำงาน และสร้างการให้บริการแบบใหม่ ๆ
3. เพื่อปรับปรุงเทคนิค กระบวนการโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ที่มีอยู่ในองค์กรให้เป็นระบบ และสามารถนำองค์ความรู้นั้น ๆ ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กร
4. เพื่อสร้างวิธีการปฏิบัติงานที่ดีที่สุดให้แก่องค์กร เพื่อช่วยลดงบประมาณในการทำงานให้แก่องค์กร

5. เพื่อสร้างนวัตกรรมใหม่ในองค์กรขณะเดียวกันวิจารณ์ พานิช ได้กล่าวว่าเป้าหมายของการนำวิธีการจัดการความรู้มาใช้ในมหาวิทยาลัยน่าจะมี 6 ประการ ได้แก่ 1. เพื่อเพิ่มคุณภาพ และปริมาณของผลงานและการสร้างสรรค์ขององค์กร (เน้นคุณภาพมากกว่าปริมาณ) อันจะนำไปสู่ชื่อเสียงและเกียรติคุณว่าเป็นองค์กรที่มีความเป็นเลิศทางวิชาการอย่างแท้จริง มิใช่เพียงเป็นข้ออ้างอ้างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน แต่ที่สำคัญยิ่งกว่านั้นจะนำไปสู่ความเป็นองค์กรเรียนรู้ซึ่งเป็นพหุปัญญาขององค์กรสำหรับเผชิญความผันผวนไม่แน่นอนในอนาคตอย่างมั่นใจ 2. ช่วยให้อุคลากรแต่ละคนมีผลงานดีขึ้น ได้รับผลประโยชน์ตอบแทนเพิ่มขึ้น ในระยะยาว และที่สำคัญยิ่ง คือเป็นเครื่องมือให้อุคลากรมีความสุข สามารถได้รับผลประโยชน์จากการทำงานในลักษณะที่ผลประโยชน์ คือความสุขไม่ใช่เพียงผลประโยชน์เชิงวัตถุเท่านั้น 3. สร้างบรรยากาศการทำงานที่มีความกระตือรือร้น

เกิดความสุขจากการได้ออกความคิดริเริ่มใหม่ ๆ ในหน้าที่ของตน จากการได้มีปฏิสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนร่วมงานทั้งในหน่วยงานของตน และหน่วยงานอื่น ทำให้การทำงาน เป็นเรื่องที่ให้ความสุขความพึงพอใจ แทนที่จะเป็นความน่าเบื่อหน่ายหรือท้อถอย รวมทั้งเกิด ความภาคภูมิใจที่ได้ร่วมสร้างสรรค์หน่วยงานของตน 4. เป็นเครื่องมือในการ พัฒนาคนขององค์กรให้ เป็นผู้ที่มีความเป็นพลวัต มีความสามารถในการเรียนรู้ และปรับตัว ไม่กลัวการเปลี่ยนแปลง ซึ่ง หมายถึงการเป็นบุคคลเรียนรู้ นั่นเองการพัฒนาคนโดยใช้งาน และการพัฒนางานเป็นเครื่องมือ ย่อมสร้างผลประโยชน์สองต่อ คือการเกิดประโยชน์ต่อทั้งคน และทั้งงาน 5. เป็นเครื่องมือสั่งสม ความรู้ และทุนปัญญา (Intellectual Capital) ขององค์กรสำหรับใช้พัฒนางาน และเผชิญความไม่ แน่นนอนในอนาคต 6. ในระยะยาว 5-10 ปีจะมีผลเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กร เปลี่ยนกระบวนทัศน์ของ คนเปลี่ยนพฤติกรรมของคน พฤติกรรมที่สำคัญที่สุด ทรงพลังที่สุด คือ พฤติกรรมร่วมกันคิดร่วมกัน ทำ หาทางปรับปรุงงานน้อยอยู่ตลอดเวลา (วิจารณ์ พานิช, 2546)

สรุปได้ว่า เป้าหมายในการจัดการความรู้คือการนำกระบวนการจัดการความรู้มาพัฒนา แนวทางในการทำงานและพัฒนาองค์ความรู้ที่มีอยู่ในองค์กรให้เป็นระบบและนำองค์ความรู้นั้นไปใช้ ให้เกิดประโยชน์แก่องค์กร

แนวคิดเกี่ยวกับไตรสิกขา

พระพุทธองค์ทรงแสดงหลักการศึกษาตามแนวทางพระพุทธศาสนาไว้ในพระไตรปิฎก เล่ม ที่ 20 พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกก ทุก ดิกกนิบาต สมณวรรค หมวดว่าด้วยสมณะ สมณ สูตร ว่า พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย กิจที่สมณะควรทำ เป็นของสมณะ 3 ประการ นี้ กิจที่สมณะควรทำ เป็นของสมณะ 3 ประการ อะไรบ้าง คือ 1.การสมาทานอริสัจสี่สิกขา (สิกขาคือศีลอันยิ่ง) 2.การสมาทานอริจิตสิกขา(สิกขาคือจิตอันยิ่ง) 3.การสมาทานอริปัญญาสิกขา (สิกขาคือปัญญาอันยิ่ง) กิจที่สมณะควรทำ เป็นของสมณะ 3 ประการนี้แล

เพราะเหตุนี้แล เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า “เราจักมีความพอใจอย่างยิ่งในการ สมาทานอริสัจสี่สิกขา เราจักมีความพอใจอย่างยิ่งในการสมาทานอริจิตสิกขา เราจักมีความพอใจ อย่างยิ่งในการสมาทานอริปัญญาสิกขา” ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ลาติดตามฝูงโคไปข้างหลังร้องว่า “แมตัวเราก็คือโค แมตัวเราก็คือโค” แต่มันไม่มีสีเหมือนโค ไม่มีเสียงเหมือนโค ไม่มีรอยเท้าเหมือนโค มันเพียงแต่ติดตามฝูงโคไปข้าง หลังเท่านั้น ร้องว่า “แมตัวเราก็คือโค แมตัวเราก็คือโค” แมฉันท

ภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้ก็นั่นเหมือนกัน ติดตามไปข้างหลังหมู่ภิกษุ ประกาศตนว่า “แมเราก็คือเป็นภิกษุ แมเราก็คือเป็นภิกษุ” แต่เธอไม่มีความพอใจในการสมาทานอริสัจสี่สิกขาเหมือน ภิกษุอื่น ไม่มีความพอใจในการสมาทานอริจิตสิกขาเหมือนภิกษุอื่นไม่มีความพอใจในการสมาทาน อริปัญญาสิกขาเหมือนภิกษุอื่น ภิกษุนั้นเพียงแต่ติดตามไปข้างหลังหมู่ภิกษุ ประกาศตนว่า “แม เราก็คือเป็นภิกษุ แมเราก็คือเป็นภิกษุ” เท่านั้น

เพราะเหตุนั้นแล เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า “เราจักมีความพอใจอย่างยิ่งในการสมาทานอริสัสสิกขา เราจักมีความพอใจอย่างยิ่งในการสมาทานอริจิตสิกขา เราจักมีความพอใจอย่างยิ่งในการสมาทานอริปัญญาสิกขา” ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้แล

สรุปได้ว่า หลักไตรสิกขาเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ควรนำมาประพฤติปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเองให้มีชีวิตที่ดีงาม ซึ่งเป็นการควบคุมพฤติกรรมของตนทางกาย วาจา ใจ ให้อยู่ในกรอบของศีลธรรมและจริยธรรม อีกทั้งมุ่งเน้นให้รู้เข้าใจในสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงเพื่อละระคะ โทสะ โมหะ เพื่อนำให้จิตหลุดพ้นจากบ่วงแห่งกิเลสทั้งหลาย

ความหมายของไตรสิกขา

เพื่อให้เข้าใจความหมายของไตรสิกขามากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงรวบรวมคำอธิบายจากวรรณกรรมชั้นรองลงมา ซึ่งอรรถกถาจารย์และนักวิชาการร่วมสมัยได้ขยายความเพิ่มเติมจากพระไตรปิฎกมาแสดงไว้ ดังต่อไปนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายไตรสิกขาว่า หมายถึง การพัฒนามนุษย์ให้ดำเนินชีวิตดีงามถูกต้อง ทำให้มีวิถีชีวิตที่เป็นมรรค เป็นทางดำเนินชีวิตหรือวิถีชีวิตที่ต้องดีงามของมนุษย์ ต้องเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาตน คือ สิกขามรรคกับสิกขาจึงประสานเป็นอันเดียวกัน เมื่อมองในแง่อริยสัจ 4 ก็เป็นอริยมรรค คือ วิถีชีวิตอันประเสริฐเมื่อเป็นมรรคก็ดำเนินก้าวหน้าไปสู่จุดหมายโดยกำจัดสมุทัยให้หมดไป ช่วยให้เราใช้ชีวิตที่พึงพาวิชา ตัณหา อุปทานน้อยลงไป ไม่อยู่ใต้อำนาจครอบงำของมัน พร้อมกับที่เรามีปัญญาเพิ่มขึ้นและดำเนินชีวิตด้วยปัญญามากขึ้นตามลำดับจนกระทั่งในที่สุดพอสมุทัยหมดทุกข์ก็หมดกับบรรลุเป้าหมายเป็น นิโรธโดยสมบูรณ์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2550)

พุทธทาสภิกขุได้ให้ความหมาย ศีล สมาธิ ปัญญา ให้ถือว่าเป็นทฤษฎี ถ้าเป็นการปฏิบัติต้องเป็นปัญญา แล้วเป็นศีล แล้วเป็นสมาธิ สำหรับศีล สมาธิ ปัญญา ที่วางไว้เป็นรูปทฤษฎีนี้ก็ไม่ใช่ว่าผิด ถูกตามรูปของทฤษฎี คือเรียงตามลำดับจากต่ำไปหาสูง แต่พอถึงที่ปฏิบัติแล้ว ต้องดึงปัญญามานำหน้าและปัญญานั้นจะออกงามเพิ่มพูนขึ้นเรื่อยๆ ไป เพราะว่ามีสมาธิแล้ว ปัญญา ก็จะออกงามกว่าเดิม ปัญญาจึงให้ศีล สมาธิเดินไปถูกทางแล้ว ก็จะเพิ่มกำลังให้แก่ปัญญาให้สูงขึ้น (พุทธทาสภิกขุ, ม.ม.ป.)

สรุปได้ว่า คำว่า ไตรสิกขา ก็คือสิกขา 3 หมายถึง ข้อสำหรับศึกษา การศึกษาข้อปฏิบัติที่พึงศึกษาการฝึกฝนอบรมตนในเรื่องที่พึงศึกษา3อย่างคือ

- 1) อริสัสสิกขา ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางประพฤติ (ทางกายวาจา)อย่างสูง
- 2) อริจิตตสิกขา ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกหัดอบรมจิตเพื่อให้เกิดสมาธิอย่างสูง คือศึกษาเรื่องจิตอบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ
- 3) อริปัญญาสิกขา ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกหัดอบรมปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้แจ้ง อย่างสูง

กระบวนการไตรสิกขา

ไตรสิกขาเป็นกระบวนการศึกษาที่พัฒนามนุษย์ทั้งทางกาย วาจา ความคิด จิตใจ อารมณ์ และสติปัญญา ให้สามารถดำรงและดำเนินชีวิตในสังคมอย่างสันติมีอิสรภาพ เน้นการ ปฏิบัติฝึกหัดอบรมตนด้วยหลักศีล สมาธิ ปัญญา

วิธีปฏิบัติฝึกหัดตนตามหลักของศีล สมาธิ ปัญญานั้น ผู้ศึกษาต้องปฏิบัติตามแนวทางของ มรรคมิองค์แปด ได้แก่

1. การฝึกหัดอบรมตนให้มีศีลด้วยสัมมาวาจา-เจรจาชอบ สัมมากัมมันตะ-การกระทำชอบ และสัมมาอาชีวะ - การเลี้ยงชีพชอบ
2. การฝึกหัดอบรมตนให้มีสมาธิด้วยสัมมาวายามะ- ความเพียรชอบ สัมมาสติ - การระลึกชอบ และสัมมาสมาธิ - ความตั้งใจชอบ
3. การฝึกหัดอบรมตนให้มีปัญญาด้วยสัมมาทิฐิ - การเห็นชอบ และสัมมาสังกัปปะ การดำริชอบ (วนิดา กันตะกนิษฐ, 2551)

โดยสรุป ไตรสิกขา ก็คือศึกษา 3 หมายถึง ข้อสำหรับศึกษา การศึกษาข้อปฏิบัติที่พึงศึกษา การฝึกฝนอบรมตนในเรื่องที่พึงศึกษา 3 อย่างคือ

1) อธิศีลสิกขา ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางประพฤติ (ทางกาย วาจา) อย่างสูง คือ ศึกษาเรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องดีงาม ให้ถูกต้องตามหลักจลศีล มัชฌิมศีล และมหาศีล ตลอดถึงปฏิบัติอยู่ในหลัก มัชฌิมศีล และมหาศีล ตลอดถึงปฏิบัติอยู่ในหลักอินทริยสังวร สติสัมปชัญญะ และสันโดษ

2) อธิจิตตสิกขา ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกหัดอบรมจิตเพื่อให้เกิดสมาธิอย่างสูง คือศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ ได้แก่การบำเพ็ญสมถกัมมัฏฐานของผู้สมบุรณ์ด้วยอริยศีลชั้นจันได้บรรลุฉาน 4

3) อธิปัญญาสิกขา ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกหัดอบรมปัญญา เพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง (รู้แจ้งไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) คือ ศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง ได้แก่การบำเพ็ญวิปัสสนากรรมฐานของผู้ได้ฉานแล้วจนได้บรรลุวิชชา 8 คือเป็นพระอรหันต์ เรียกว่า ง่าย ๆ ว่า ศีล (morality) สมาธิ (concentration) และปัญญา (wisdom) (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2540)

สรุปได้ว่า กระบวนการไตรสิกขาเป็นกระบวนการดังนี้ คือ การฝึกฝนด้านพฤติกรรม การฝึกฝนด้านจิตใจ และการพัฒนาปัญญา ซึ่งการพัฒนาปัญญานั้นมีความสำคัญสูงสุดเพราะปัญญาเป็นต้นทางและควบคุมพฤติกรรมทั้งหมด

เอกสารอ้างอิง (References)

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2547). ความแตกต่างระหว่างการจัดการสารสนเทศกับการจัดการความรู้. กรุงเทพฯ: อักษรไทย.

- เจษฎา นกน้อยและคณะ. (2552). นานาทรรศนะการจัดการความรู้และการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรธิดา วิเชียรปัญญา. (2547). การจัดการความรู้ : พื้นฐานและการประยุกต์ใช้. กรุงเทพฯ: เอ็กเปอร์เน็ท จำกัด.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2540). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (ม.ม.ป.). วิธีแก้ปัญหาชีวิต. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แสงธรรม.
- วนิดา กันตะกนิษฐ์. (2551). การพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยการสอนแบบไตรสิกขา. ศีลศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศุภามนต์ ศุภกานต์. (2547). การจัดการความรู้แบบที่ถูกต้องนั้นเป็นอย่างไร. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุประภาดา โชติมณี. (2551). *Modern KM application in business management การจัดการความรู้อย่างไรให้ใช้ได้ผลกับทุกระบบ*. กรุงเทพฯ: บริษัท พงษ์วินทร์การพิมพ์ จำกัด.